

UDK:94(575.1)

Dilobar OCHILOVA,
Alfraganus universiteti dotsenti v.b., PhD
E-mail: ochilova.dilobar1908@gmail.com
Sarvar BOYMIRZAYEV,
Alfraganus universiteti dotsent v.b., PhD

PhD S.Ulasheva taqrizi asosida

O'ZBEKISTON TARIXI DAVLAT MUZEYI ARXELOGIYA FONDINING SHAKLLANISHI VA BOYISHIDA O'ZBEK ARXEOLAGLARI OLIMLARINING HISSASI

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekiston tarixi davlat muzeyi arxeologiya fondining 1876-yildan hozirgi kungacha bo'lgan shakllanishi va boyish jarayonini yoritadi. Maqolada O'zbekiston tarixi davlat muzeyi arxeologiya fondini ashyolar bilan boyitilishiga O'zbekiston Milliy universiteti Tarix fakultetida tahsil olgan taniqli arxeolog-olimlarning qo'shgan hissasi, noyob eksponatlarining ekspozitsiyada namoyish etilishi atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston tarixi davlat muzeyi, Arxeologiya fondi, arxeologik topilmalar, O'zMU Tarix fakulteti, M.Ye. Masson, Yu.F. Buryakov, L.I. Albaum, Y.G'. G'ulomov, buddaviylik haykallari, Temuriylar davri, paleolit antropologik topilmalar, madaniy meros, ekspeditsiya, muzeyshunoslik, O'zbek arxeologiyasi

CONTRIBUTION OF UZBEKISTAN SCIENTISTS TO THE FORMATION AND ENRICHMENT OF THE ARCHAEOLOGICAL FUND OF THE STATE MUSEUM OF THE HISTORY OF UZBEKISTAN

Annotation

This article covers the formation and enrichment of the archaeological fund of the State Museum of the History of Uzbekistan from 1876 to the present day. The article provides a detailed analysis of the contribution of prominent archaeologists-scientists who studied at the Faculty of History of the National University of Uzbekistan to the enrichment of the archaeological fund of the State Museum of the History of Uzbekistan with objects, as well as the display of their unique exhibits in the exposition.

Key words: State Museum of the History of Uzbekistan, Archaeological Fund, archaeological finds, Faculty of History of the National University of Uzbekistan, M.Ye. Masson, Yu.F. Buryakov, L.I. Albaum, Y.G. Gulyamov, Buddhist sculptures, Timurid era, Paleolithic anthropological finds, cultural heritage, expedition, museology, Uzbek archeology.

ВКЛАД АРХЕОЛОГОВ УЗБЕКИСТАНА В ФОРМИРОВАНИЕ И ПОПОЛНЕНИЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ФОНДА ГОСУДАРСТВЕННОГО МУЗЕЯ ИСТОРИИ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация

В данной статье рассматривается формирование и расширение археологической коллекции Государственного музея истории Узбекистана с 1876 года по настоящее время. Подробно анализируется вклад видных археологов, обучавшихся на историческом факультете Национального университета Узбекистана, в пополнение археологической коллекции Государственного музея истории Узбекистана, а также экспонирование их уникальных экспонатов.

Ключевые слова: Государственный музей истории Узбекистана, Археологический фонд, археологические находки, Исторический факультет Национального университета Узбекистана, М.Е. Массон, Ю.Ф. Буряков, Л.И. Альбаум, Ю.Г. Гулямов, буддийские скульптуры, эпоха Тимуридов, палеолитические антропологические находки, культурное наследие, экспедиция, музееведение, узбекская археология

Kirish. Muzeylar o'tmishni kelajakka yetkazuvchi madaniy ko'priklardan biri bo'lib xizmat qiladi. Muzeylarning ijtimoiy funksiyasi bir biriga o'xshash bo'lsada, ularda namoyish etilayotgan eksponatlarining turiga qarab turlicha nomlanadi. Tarix yoki o'lkashunoslik muzeylarida saqlanayotgan ashyolarning katta qismini arxeologik topilmalar tashkil etadi. O'zbekiston tarixi davlat muzeyini arxeologiya fondi ham shular jumlasidandir. 75 mingdan ortiq ashyoga ega [1] Arxeologiya fondini shakllanishi va rivojlanishida O'zbekiston Milliy universiteti Tarix fakultetida tahsil olgan hamda o'z faoliyatini mingyillik tariximizni arxeologik jihatdan o'rganishga bel bog'lagan olimlarimizning mehnati beqiyosdir.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston tarixi davlat muzeyi 1876-yil 12-iyulda Toshkent muzeyi nomi bilan tashkil etilgan. Muzey tashkil etilganidan bugungi kunga qadar bir nechta fondlar tuzilgan va tugatilgan, faqat 3 ta ya'ni arxeologiya, numizmatika va etnografiya fondlari muzey tashkil etilganidan buyon muntazam faoliyat olib bormoqda.

Muзей ekspozitsiyasida hamda xalqaro ko'rgazmalarda namoyish etilayotgan noyob eksponatlarining bir nechtasi arxeologik topilmalardan tashkil topgan. Muzeyga taqdim etilgan arxeologik topilmalarning asosiy qismi arxeologlar tomonidan taqdim etilgan. Ushbu arxeologlarning 70 % dan ortig'i O'zMUning Tarix fakulteti bilan chambarchas bog'liq.

Xususan, O'zbekiston tarixi davlat muzeyi (O'rta osiyo bosh muzeyi) 1923-1929-yillarda arxeologiya bo'limi mudiri lavozimida ishlagan M.Y. Massonning bo'lim faoliyatini tashkillashtirish, arxeologik va numizmatik kolleksiyalarning boyitilishi va ularning qayd etilishida xizmatlari katta bo'ldi. 1924-1929-yillar davomida Arxeologiya bo'limining arxeologiya va numizmatika qayd kitoblarida olim tomonidan kalligrafik husnixat bilan yozilgan bitiklari hozirgacha saqlanib qolgan. M.Y. Masson 1927-yilning oktyabrida Avliyo Ota (qadimgi Tarozi) ga qilgan safaridan ham muzeyga boy va noyob kolleksiya keltirgan. Keltirilgan buyumlar orasida V-VII asrlarga oid qoplama lavhalar, o'rta asrlarning

ilk davri va o'rta asrlar davri sopolari namunalari, shisha idishlar parchalari mavjud edi [6].

1928-yilda Turkiston shahridagi Xoja Ahmad Yassaviy masjidini ta'mirlash paytida ushbu yodgorlik M.Y. Masson va T.M. Mirg'iyazov tomonidan arxeologik ko'rikdan o'tkazildi. To'plangan material, jumladan, XII – XIII asrlarga oid uchta o'yama naqshli yog'och ustunlar muzeyga keltirildi [25].

M.E. Vorones, A.I. Terenojkin, T.M. Mirg'iyazov va G.P. Savel'yev kabi arxeologlar tomonidan 1940-yilda Toshkent kanali qazilishida olib borilgan arxeologik qidiruv paytida tosh, bronza, temir davriga oid jami 37 ta yodgorlik o'rganilib, ulardan bronza davriga oid maishiy buyumlar, Burg'uluq madaniyatiga oid sopol idishlar, I-III asrga oid antiqa sopol tobut, shuningdek, asosan ko'zalar, tuvaklar, qizg'ish tus berilgan piyolalar, X-XII asrga oid sirlangan sopol bo'laklari va boshqa ashyolar topilgan [12]. 1940 – 1941-yillarda A.I. Terenojkin tomonidan Toshkentdagi Oqtepa qo'rg'oni qoldiqlarida arxeologik qazish ishlari olib borildi. Qazish jarayonida VI – XII asr moddiy madaniyatiga oid asosiy qismi me'moriy naqsh bo'laklari va sopol idishlardan iborat bo'lgan katta miqdordagi buyumlar topildi va muzeyga keltirildi.

Arxeologiya fondini boyitilishida O'zMU tarix fakultetini bitiruvchilaridan muzeyda faoliyat yuritayotgan arxeologiya bo'limi xodimlarining o'rni alohida ahamiyat kasb etdi. O'z mehnat faoliyatini O'zbekiston tarixi davlat muzeyi bilan bog'lagan arxeologlardan biri, Vorones Maksimilian Emmanuilovich bo'lib, u 1944-1954-yillarda muzeyda faoliyat olib borgan [24, C. 38]. 1939-yilda 300 dan ortiq Toshkent viloyatidagi arxeologik obyektlarni aniqlab, arxeologik xaritasini tuzgan. Uning rahbarligi va tashabbusi bilan tarix muzeyining «Trudov» to'plami nashr etilgan [21].

1940-1950-yillarda S.K. Kabanov, V.D. Jukov, L.P. Matveyev, M.D. Korzuxina kabi arxeologlar Muzei Arxeologiya fondining Qashqadaryo kolleksiyasi tashkil etilishida ulkan hissalarini qo'shganlar [18].

Muzeyning Arxeologiya fondini rivojlantirishda 28 yil (1946 – 1974 yillar) davomida muzeyda ishlagan arxeolog V.I. Sprishevskiy o'zining ulkan hissasini qo'shgan. 1946-yilda Y.G'. G'ulomov bilan Qoraqalpog'istondagi Jonbozqal'a 4b, 5, 6 yodgorligini o'rganish davomida topilgan 96 ta arxeologik topilma muzei Arxeologiya fondining 90 – sonli kolleksiyasidan joy olgan [23]. 1950-1951-yillarda Farg'ona vodiysidagi so'nggi bronza davriga tegishli (miloddan avvalgi II ming yillik) va milodiy II asrga oid Chust qabristonida M.E. Vorones bilan qazish ishlarini amalga oshirgan [7]. 1965-yilda V.I. Sprishevskiy Moskva Etnografiya institutidan Muzei Xazoraspidan topilgan antik va o'rta asrlarga oid kulolchilik kolleksiyasi; Yakkaporsondan topilgan ilk o'rta asrlarga oid sopol idishlar; Angka-5 manzilgohidan topilgan bronza davriga oid sopol buyumlar; Qo'yqirilganqal'adan topilgan antik davr yodgorligi sanalgan kulolchilik kolleksiyasi, Dingiljidan topilgan neolit davriga oid tosh qurollarni keltirib topshirdi. Ular orasida neolit davriga oid nodir sopol kosa, Qo'yqirilganqal'adan topilgan o'tirgan holatdagi ayolning bo'rtma tasviri tushirilgan ostadon katta ilmiy qiziqish uyg'otdi. Ushbu ostadon milodiy I asrga oid bo'lib, dafn marosimida ishlatish uchun loydan haykal ko'rinishida yasalgan. Bu ashyo 1995-yilda «Noyob ashyo» sifatida Vazirlar Mahkamasining 236-sonli qaroriga binoan ro'yxatdan o'tkazilgan [26].

Muzeyga 1950-yillarda V.A. Shishkin tomonidan VI-VII asrlar Buxoro hukmdorlarining shahar tashqarisidagi qarorgohi sanalgan Varaxsha hududidagi qazish joylaridan arxeologik materiallar keltirildi. Kolleksiyada sopol va tosh buyumlar, metallardan ishlangan ashyolar, Varaxsha saroyi ayvonini bezab turgan ajoyib ganch bezaklar bor edi [22].

1955-yilda G.V. Parfenov va V.I. Sprishevskiy Bo'zsuvi GES atrofida, 1956-yilda esa Sho'ralisoy (Bo'zsuvi II) kuzatuv arxeologik tadqiqotini olib boradi. Paleolit (asosan muste davri) davriga oid nukleus, tosh plastina, uchi o'tkirlangan boshqa turdagi qurollar topilgan. 1960-yilda K.A. Shaxurin tomonidan Toshkent viloyati Yangiobod hududidan X-XI asrlarga oid sirlangan idishlar, shishadan yasalgan bir qancha idishlar to'plangan va muzeyga keltirilgan [10].

Arxeologiya sohasida salmoqli faoliyat yuritgan arxeolog-olimlardan yana biri Buryakov Yuriy Feodorovich bo'lib, u 1956-1965-yillarda O'zbekiston xalqlari tarixi muzeyida kichik ilmiy xodim, katta ilmiy xodim, ilmiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari lavozimlarida ishlagan. Arxeolog-olim tomonidan muzeyga topshirilgan topilmalar muzei asosiy fondida quyidagi kolleksiya raqamlari ostida saqlanmoqda: 96-sonli kolleksiyada 1965-yildagi qazishma ishlari natijasida Burchmulladan topilgan 302 ta arxeologik topilmalar, 97-sonli kolleksiyada Pskemtepadan topilgan 74 ta arxeologik topilmalar jamlangan. 1964-yil o'rganilgan Toshkent viloyatida joylashgan Qadimgi To'rtko'tepa 1-P dan topilgan 31 dona arxeologik materiallar, 99-sonli kolleksiyada 1964-1965-yillarda Kadavattepa yodgorligidan topilgan 189 dona arxeologik topilmalar saqlanmoqda. 241-sonli kolleksiyada 1960-yilda Naugarzonsoy-Ohangarondan topilgan 1 ta sopol buyum, 266-sonli kolleksiyada esa, Mingo'rik yodgorligida D.G. Zilper bilan 1953-1957, 1958-1959, 1962-yillar davomida tashkil etilgan qazish ishlari natijasida qo'lga kiritilgan 379 ta arxeologik topilmalar saqlanmoqda [5]. 268-sonli kolleksiyada S.X. Ishonxo'jayeva bilan 1957-yilda Oqqo'rg'on, Qanqa va Shohruhiyadan to'plagan 121 ta sopol buyumlar jamlangan. 272-sonli kolleksiyada O'rta asrlardagi Tunkat-qadimgi Iloq shahri o'rnidan S.X. Ishonxo'jayeva bilan 1959-1960-yillarda to'plagan 732 ta arxeologik topilmalar, shuningdek, 301-sonli kolleksiyada 1973-yilda Shohruxiya shahri o'rnidan topgan 99 ta arxeologik materiallar to'plangan [16]. Y.F. Buryakov faoliyatining muhim jihati arxeologik yodgorliklarni aniqlash va saqlash bilan bog'liq [2].

O'zbek arxeologiyasini rivojlanishiga o'zining beqiyos xizmatlarini qo'shgan arxeolog L.I. Albaum 1975-1995-yillarda muzeyda katta ilmiy xodim lavozimida ishlagan. Arxeolog tomonidan topshirilgan arxeologik topilmalar O'zbekiston tarixi davlat muzeyi Arxeologiya fondining bir nechta kolleksiyalarida jamlangan.

L.I. Albaum tomonidan Eski Termiz shahridan topilgan 93 ta sopol quvur parchalari 284-sonli kolleksiyasida to'plangan [4, C. 56-58]. Arxeolog tomonidan topilgan 1986-yil Chingiztepa yodgorligidan 1140 dona arxitekturaviy dekor va boshqa arxeologik topilmalar [20]; 1980-yil Eski Termizdan [13] XII-XIV asrlarga oid 124 ta sopol idish parchalari; 1956-1958-yillarda VI-VII asrlarga oid Jumalaktepa yodgorligidan yoqib yuborilgan yog'ochdan yasalgan 3 ta haykal parchasi [14], 1962-yilda VII-VIII asrlarga oid Zangtepa qal'asidan 66 dona sanskrit tilida yozilgan qayin parchasi [15] arxeologiya fondida saqlanmoqda.

Muzeyga xodimlari A.A. Musakayeva va P.I. Gendelman Eski Termiz [8] va Sho'robqo'rg'onidan sopol va gildan yasalgan buyumlar, shisha, bronza, temir, tosh va suyakdan ishlangan bezak mahsulotlarini topib keltirgan. Ular orasidagi turli xil naqsh o'yib ishlangan patnislar alohida qiziqish uyg'otadi.

1986-1988-yillarda M.I. Filanovich Muzei Binkat, Shoshtepa, Yunusobod Oqtepa hududlaridan, shuningdek, Chilonzordagi Bog'iston qabristonidan topilgan materiallarni topshirdi [11]. Ular orasida Shoshtepadan topilgan, X – XII asrlarga oid, hayvonlar tasviri tushirilgan sirlangan idishlar bo'laklari, Pinkatdan topilgan, XII asrga oid epigrafik

naqshlar, sopollar e'tiborni tortadi. Natijada Muzey Toshkent va shahar atrofining miloddan avvalgi I asrning o'rtalaridan boshlab to o'rta asrlarning oxirlarigacha bo'lgan davri tarixiga oid arxeologik topilmalar jamlanmasiga ega bo'ldi.

1991-yilda K.A. Alimov, V.S. Minasyans [9] va P.I. Gendelman Muzeya Yemishqazi shaharchasidan (Toshkent viloyati To'ytepa shahri atrofida) 17 dona simob saqlashga mo'ljallangan sopol idishlarni keltirgan. Bu davr oralig'ida muzey o'zining ikkinchi rivojlanishi bosqichini bosib o'tdi.

O'zbekiston tarixi davlat muzeyi Arxeologiya fondining 3-rivojlanish davri bevosita mustaqillikka erishgandan keyin boshlandi. O'lkadagi bir qator qadimiy manzilgohlarni o'rganish natijasida topilgan topilmalar bilan muzeyning Arxeologiya fondi boyib bormoqda.

1991-yilda O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Arxeologiya instituti Shosh-Ustrushona ekspeditsiyasining Qanqa otryadi rahbari G.I. Bogomolov 1981-1990-yillarda Qanqa shahrida olib borilgan arxeologik qazishmalar natijasida topilgan 120 ga yaqin buyumni muzeyga topshirdi. Ushbu topilmalarning katta qismini sopol idish bo'laklari, simobko'zachalar, quvur bo'laki, shisha idish bo'laklari va toshlardan yasalgan taqinchoqlar tashkil etadi.

Muzeyning Arxeologiya fondida arxeologik ekspeditsiya natijalarida topilgan yozuv namunalari ham topshirilgan. Inson madaniyatining belgilaridan biri bo'lgan yozuvning paydo bo'lishi dastlab Osiyo va Shimoliy Afrika (qadimgi Misr)ga borib taqaladi. Odamlar tomonidan yaratilgan bilimlar, kashfiyotlar ajdodlardan avlodlarga aynan yozuv orqali yetib kelmoqda. Mintaqada qadim zamonlarda turli xil yozuvlardan foydalanilgan. Bular oromiy yozuviga asoslangan xorazm, so'g'd, baqtriya, kharoshti, yunon, parfiya, yahudiy, runiy, kufiy yozuvlaridir. Ushbu yozuv namunalari Surxon vohasida joylashgan Eski Termiz hududidan ko'plab topilgan. Bunga dalil qilib L.I. Albaum tomonidan muzeyga topshirilgan arxeologik topilmalarni olish mumkin. 1995-yilda L.I. Albaum tomonidan muzeyga I-II asrlarga oid navbatdagi kolleksiya topshirildi. Ularning orasida terrakota haykalchalarning qoliplari, kharoshti va baqtriya yozuvi bo'lgan sopol idish parchalari, toshga o'yib chizilgan nilufar guli bargi va yozuv, kharoshti yozuvi tushirilgan ohaktosh parchasining mavjudligi Surxon vohasi hududida antik davrda madaniyatning rivojlanganligini isbotlab beradi.

Topilmalar orasida bir necha tilda yozilgan yozuvlarni topilishi antik davrda O'zbekiston hududida yashagan insonlar ushbu yozuvlardan foydalanganligidan dalolatdir.

1998-yil 22-iyunda E. Nekrasova va D. Chunixinalar tomonidan Qashqadaryo, Xorazm viloyatlaridan 1985-1991-yillarda to'plangan 52 ta arxeologik topilma muzeyga topshildi [17]. Ashyolar orasida simobko'zachalar, sopol idishlar va ularning parchalari, shisha idish bo'laklari, terrakota haykalchalarning bo'laklari, bronza halqa va temir buyum bo'laklari mavjud. Topilmalar orasida odamning tasviri va uning atrofida duradgorlik belgilari bo'lgan ostonadonning bir qismini borligi ushbu ostonadon duradgorlik bilan shug'ullangan usta uchun yasalgan degan taxminga kelish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki, insonlar ostonalarda imkon qadar marhum haqida ma'lumot beruvchi tasvirlarni ifodalashga harakat qilishgan.

2002-yilning yanvarida Muzeyga akademik Y.F. Buryakov tomonidan Shohruhiya shaharchasidan 2001-

yilda topilgan XV asrga oid harbiy sovut keltirildi. Bu Temuriylar davriga tegishli sovut hisoblanadi. Demak, ushbu sovut Sohobqiron Amir Temur askarlaridan biriga tegishli ekanligi haqiqatga yaqin.

Tarix fanlar doktori R.H. Sulaymonov 2003-yil Qashqadaryo viloyati Kitob tumanida o'rta Paleolit davriga oid Angilak manzilgohidan (42 mingyillik) topilgan odam oyog'ining 6.7 sm li 1 dona metatarsal suyagini 2013-yilda muzeyga taqdim etadi. U o'rta paleolit davri (42 mingyillik)ga oid.

O'zbekistonning bir necha hududlaridan, jumladan Surxondaryo, Farg'ona, Toshkent, Qashqadaryo viloyatlaridan paleolit davri manzilgohlaridan tosh qurollari va hayvon suyaklarining qoldiqlari bilan bir qatorda odam suyaklarining topilishi tosh davridan odamlar bu yerlarda muqim yashaganligidan dalolat beradi. Bu esa O'zbekiston tarixi juda uzoq mingyilliklarga borib taqalishini muzeyga tashrif buyurgan har qanday inson tushunishi aniq.

2011-yilda Arxeologiya institutining Amerika Qo'shma Shtatlari bilan hamkorlikda Jizzax viloyatining Zomin tumani Beshkubi qishlog'ida olib borilgan arxeologik ekspeditsiyasi natijasida topilgan X-XII asrlarga oid bronza oyna va IX-XI asrlarga oid temirdan ishlangan kamon o'qi uchi ilmiy o'rganilgandan so'ng, 2012-yil O'zR FA Arxeologiya instituti yetakchi ilmiy xodimi G.I. Bogomolov tomonidan muzeyga topshirilgan [19]. Muzey Arxeologiya fondi va ekspozitsiyasida bir qancha bronza odam ishlangan ko'zgular mavjud bo'lib faqat ushbu ko'zgudagina ichki tomonida to'liq aylana shaklda arab yozuvidagi bitik mavjud. Ushbu bronza oynaning diametri 10.4 sm. ko'zgu dumaloq shaklda bo'lib markazida ilgagi bor. Ikki qanotli sfinks tasvirlangan. Bundan ko'rinib turibdiki o'lkada islom dini rivojlangan davrda ham hunarmandlar bezak sifatida turli hayvonlar va shunga o'xshash tasvirlardan foydalangan.

Shu o'rinda muzeydagi xalqaro aloqalarni rivojlantirishda o'zining faolligini ko'rsatgan ilmiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari, san'atshunoslik fanlari bo'yicha falsafa doktori Aripdjanov Otabek Yusupdjanovichning xizmatlarini alohida ta'kidlab o'tish joiz. 2013-2019-yillarda O'zbekiston tarixi davlat muzeyi Tokio universiteti muzeyi bilan «O'zbekiston hududida tosh davri yodgorliklarini tadqiq etish» bo'yicha Qashqadaryo viloyatining Yakkabog', Chiroqchi, tumanlari va Navoiy viloyatining Nurota tumani hududidagi o'rta tosh davri yodgorliklari o'rganildi.

O'zbekiston Milliy universitetining imijini oshirish, xorijiy talabalarni jalb qilish va ular ishtirokida manzilli tadbirlar muntazam ravishda o'tkazib kelinmoqda. Jumladan, 2021-yilda MDHga a'zo davlatlarning gumanitar hamkorlik bo'yicha davlatlararo jamg'armasi ko'magida O'zMUda "O'rta Osiyo tarixi va madaniyati" Xalqaro yoshlar maktabi tashkil qilindi [3].

Xulosa. Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Tarix fakulteti bitiruvchilarining arxeologiya sohasida olib borgan ilmiy izlanishlari O'zbekiston tarixi davlat muzeyi Arxeologiya fondining shakllanishi va boyitilishida muhim o'rin tutadi. Ushbu tadqiqotlar natijasida fond noyob arxeologik ashyolar bilan to'ldirildi, bu esa muzey ekspozitsiyalarining ilmiy qiymati va madaniy-ma'naviy ahamiyatini yanada yuksaltirdi. Natijada muzey nafaqat mahalliy tashrif buyuruvchilar uchun ilmiy-ma'rifiy markazga, balki xalqaro jamoatchilik e'tirofini qozongan nufuzli ilmiy-ma'naviy maskanga aylandi.

ADABIYOTLAR

1. Boymirzayev S. O'zbekiston tarixi davlat muzeyi arxeologiya fondining shakllanishi va rivojlanishi. PhD diss. T.2023. 40-b.
2. Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti 105 yoshda. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2023. – B. 202.

3. Ochilova D. O'zbekistonda tarix fanini rivojlantirishning ilmiy asoslari//Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar. T., 2024. – B. 145.
4. Альбаум Л.И. Позднекушанское погребальное сооружение под Термезом // Общественные науки в Узбекистане. 1968. № 8. – С. 56-58 (совм. с Т. Агзамходжаевым).
5. Буряков Ю.Ф. Раскопки на городище Мингурюк// Ташкентская правда, 6 марта, 1957.
6. Вазирлар Махкамасининг «Республика музейлари фаолиятини тартибга солувчи норматив хужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги 236 сонли қарори. 1995 йил 26 июнь.
7. Гендельман П.И. Набор бронзовых изделий с городища Старого Термеза // Времен связующая нить – Т., Фан 1992 – С. 145-150.
8. Дукe X. Чирақчинское поселение // ИМКУ. Вып. XVII. – Т., 1982. – С. 13-14.
9. Левтеева Л. «Триада» из Фаязтепе // Вечерний Ташкент, 9 октября 2002 года.
10. Левтеева Л., Минасянц В. Эхо ушедших эпох. – Т., 2017. – С. 49.
11. Левтеева Л., Минасянц В. Эхо ушедших эпох. – Т., 2017. – С. 49.
12. Минасянц В.С. Алпаткина Т.Г. Т.М. Миргиязов-малоизвестное имя в среднеазиатской археологии. – Т., 2014. – С. 25.
13. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 137, 147 сонли коллекция китоблари.
14. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 208 сонли коллекция китобидан.
15. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 262 сонли коллекция китобидан.
16. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 274 сонли коллекция китобидан.
17. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 300 сонли коллекция китобидан.
18. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 301 сонли коллекция китобидан.
19. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 307 сонли коллекция китобидан.
20. Ўзбекистон тарихи давлат музейи археология фондининг 94 сонли коллекция китобидан.
21. ЎзФА МА. 59 - фонд, 1 - рўйхат, 1 - йиғмажилд, 77 - варақ.
22. ЎзФА МА. 59 - фонд, 1 - рўйхат, 1 - йиғмажилд, 85 - варақ.
23. ЎзФА МА. 59 - фонд, 1 - рўйхат, 17 - йиғмажилд, 26 - варақ.
24. ЎзФА МА.59 - фонд, 1 - рўйхат, 1 - йиғмажилд, 66 - варақ.
25. Умняков И.И. Археологическая и ремонтно-реставрационная работа Средакомстариса в 1927 году. // Известия Средакомстариса. Вып. III. – Т., 1928. – С. 268.
26. Усманова З.И. Расписная керамика из раскопок В.Д. Жукова. // Времен связующая нить. – Т. Фан, 1992. – С. 136-144.